

100 VIETŲ, KURIŲ NIEKADA NEAPLANKYSITE

SLAPČIAUSI PASAULIO OBJEKTAI

Turinys

Įvadas	6	27 Ovalinis kabinetas	75	52 Bilderbergo klubo būstinė	132	80 Kontrolės riba	199
1 Povandeninio laivo K-129 liekanos	12	28 Sentreilija	78	53 Didysis hadronų kolaidis	133	81 Padmanabhasvamio šventyklos saugyklos	202
2 Didysis Ramiojo vandenyno šiukšlių ruožas	14	29 Harvi Pointo gynybos bandymų poligonas	80	54 Šveicarijos Fort Nokso bunkeris	136	82 Šiaurės Sentinelų sala	204
3 HAARP tyrimų stotis	16	30 Niujorko federalinio atsargų banko saugyklos	82	55 Bavarijos tuneliai „Erdställe“	138	83 Neipidas	206
4 Bohemijos giraitė	18	31 „AT & T Long Lines“ pastatas	84	56 Gintaro kambarys	140	84 Bang Kvango centrinis kalėjimas	209
5 Skaivokerio ranča	21	32 Jeilio universiteto Mauzoliejus	86	57 Fiurerio bunkeris	143	85 Neatpažinti Gobio dykumos dariniai	210
6 „Google“ duomenų centras Dalze	22	33 JAV prezidento lėktuvas	88	58 Vatikano slaptasis archyvas	146	86 Dziučiuano kosminių skrydžių centras	212
7 Hotorno kariuomenės bazė	24	34 Ouk Ailando pinigų šachta	91	59 Laisvės radijo būstinė	149	87 Čin Ši Huango kapas	215
8 „Skunk Works“	26	35 Gvantanamo įlankos įkalinimo centras	94	60 Pasaulinė sėklų saugykla Svalbarde	150	88 Hainano povandeninių laivų bazė	218
9 JAV–Meksikos narkotikų kontrabandos tuneliai	28	36 Gyvačių sala	97	61 „Pionen White Mountains“ kompiuterių centras	153	89 Čingischano kapas	220
10 51-oji teritorija	30	37 Surtsėjus	98	62 Varoša	156	90 Kinijos informacinio saugumo bazė	222
11 Granito kalno archyvų saugykla	33	38 Karališkoji monetų kalykla	101	63 Gazos Ruožo kontrabandos tuneliai	159	91 39-asis biuras	224
12 Florenso griežčiausio režimo kalėjimas	36	39 „Guardian“ telefono centrinė	102	64 „Mossad“ būstinė	162	92 Jongbjon branduolinių mokslinių tyrimų centras	237
13 Dulsės bazė	39	40 Vyriausybinis ryšių centras	104	65 Negevo branduolinių tyrimų centras	164	93 Pektusano kalno slėptuvė	230
14 Šajeno kalno kompleksas	42	41 Mokslo ir technikos gynybinė laboratorija Porton Daune	106	66 1391-oji stovykla	166	94 Korėjos demilitarizuotoji zona	232
15 Branduolinių atliekų saugykla WIPP	45	42 Karališkųjų oro pajėgų Menvit Hilo bazė	109	67 „Al Kibar“	168	95 22-oji stovykla	235
16 Teismo antropologijos tyrimų bazė	48	43 Karalienės miegamasis Bakingamo rūmuose	112	68 Ararato anomalija	170	96 Isės didžioji šventykla	236
17 Mėnulio mėginių laboratorija	50	44 MI5 būstinė, Temzės namas	115	69 Černobylio apsaugos zona	172	97 Fukušimos Daiiči atominė elektrinė	239
18 Fort Nokso aukso saugykla	52	45 Vaitholo tuneliai	118	70 UVB-76 siųstuvas	175	98 Vumeros draudžiamoji zona	242
19 Kokakolos recepto saugykla	55	46 Anglijos banko saugyklos	120	71 FSB būstinė	176	99 „Pine Gap“ jungtinis gynybos centras	245
20 Ligų kontrolės ir prevencijos centrai	57	47 Pindaro bunkeris	123	72 Maskvos „Metro 2“	178	100 Bendrosios operatyvinės veiklos štabas	248
21 „Iron Mountain“ Bojerse	60	48 Londono Tauerio brangenybių namai	124	73 Jamantau kalnas	181		
22 Maunt Vezerio nepaprastųjų situacijų valdymo centras	62	49 Roslino koplyčios rūšiai	126	74 Hobjo piratų įlanka	182		
23 Reiven Roko kalnų kompleksas	64	50 Wildensteinų meno kolekcija	129	75 Sandoros skrynios koplyčia	184		
24 CŽV būstinė	67	51 „La Basse Cour“ ferma	130	76 Fordo urano sodrinimo gamykla	187		
25 DARPA būstinė	70			77 Tora Boros urvų kompleksas	190		
26 Pentagonas	72			78 Diego Garsijos sala	193		
				79 Osamos bin Ladenų būstinė Abotabade	196	Rodyklė	250
						Padėkos	255

Įvadas

Kartais atrodo, kad mūsų pasaulis toks atviras, kaip dar niekada nėra buvęs. Atėjus pigių skrydžių erai, vos per kelias valandas galime pasiekti kone visus atokiausius planetos kampelius. Nenumaldomai populiarėjant socialiniams tinklams, nyksta ribos tarp mūsų viešojo veido ir asmeninio gyvenimo. Taip, Markas Zuckerbergas, „Facebook“ įkūrėjas milijardierius, nuolat kalba svajojąs įvykdyti „socialinę misiją – padaryti pasaulį atviresnį ir prieinamesnį“. Be to, kariaunos politikų ir verslininkų įtikinėja mus, kad yra skaidrūs ir kad mūsų visų vaidmuo didelėje, atviroje visuomenėje darosi vis svarbesnis.

Tačiau nepaisant viso to, pasaulyje dedasi daugybė dalykų, apie kuriuos mums nevalia žinoti. Jų yra tiek daug, kad atrodo, jog nemažai mūsų kasdienio gyvenimo reikalų sprendžiama už mus už uždarytų durų. Daugeliui mūsų, gyvenančių demokratinėse valstybėse, slaptumo idėja kelia nerimą. Iškart prisimename sprespaudos kupinus Hitlerio ar Stalino režimus, XX a. nusinešusius milijonus gyvybių.

Prisimename karus, kariautus lyg ir dėl mūsų, nors taip iki galo niekas mums ir neišaiškino jų esmės. O kur dar verslo sprendimai, apie kuriuos nenučiuokėme, kol galiausiai

dėl jų praradome darbus. Kur dar visuomenės veikėjai, iš televizorių ekranų raginantys mus elgtis vienaip, o patys atokiau nuo žmonių žvilgsnių besielgiantys visai priešingai.

Samuelis Johnsonas, neabejotinai didžiausias britų žodžio meistras, sudaręs ir 1755 m. išspausdinęs įžymų „Anglų kalbos žodyną“, apie paslaptis turėjo savo nuomonę. Garsus savo epochos visuomenininkas syki yra pasakęs: „Kur prasideda paslaptys ir mįslės, lauk kokio blogio ar suktybės.“ Bet ar darydamas tokią išvadą dr. Johnsonas pernelyg visko nesupaprastino? Visuomet atsiranda įtampa tarp to, ką turime žinoti,

ką norėtume žinoti, ir to, ką, kitų nuomone, mums reikėtų žinoti, – tai nuolatinis virvės tampymas.

Skirtingai nuo Johnsono, kardinolui Richelieu kur kas mažiau rūpėjo pamąstymai moralės temomis. 1624–1642 m. Prancūzijos karaliaus Liudviko XIII Tarybos pirmininkas ir vyriausiasis ministras buvo nenuilstantis realistinės politikos šalininkas dar gerokai iki šio žodžių junginio sukūrimo. Nicollo Machiavellis savo valstybingumo principus išdėstė tokiuose įspūdinguose veikaluose kaip „Valdovas“ (jo filosofija dažnai apibendrinama posakiu „tikslas pateisina priemones“), o Richelieu visa tai puikiai pritaikė praktiškai ir palaipsniui tapo aukščiausiaja „valdžia

šalia sosto“. Jis paklojo absoliutinės monarchijos pagrindus, kurie galutinai įsitvirtino Liudviko XIV laikais. Richelieu vadovavosi nuostata, kad kartais reikia veikti per daug visiems neaiškinant savo veiksmų prasmės. Jis rėmėsi viena paprasta tiesa: „Valstybės reikaluose pats svarbiausias dalykas yra slaptumas.“

Iš pirmo žvilgsnio dabar tokia mintis atrodo atmestina, bet pritariame, kad daugelyje gyvenimo sričių slaptumas kartais ne pro šalį. Jei, tarkim, jūsų futbolo komanda patektų į taurės finalą, turbūt neapsidžiaugtumėte, jei treneris prieš varžybas visam pasauliui paskelbtų startinę komandos sudėtį ir planuojamus taktinius manevrus.

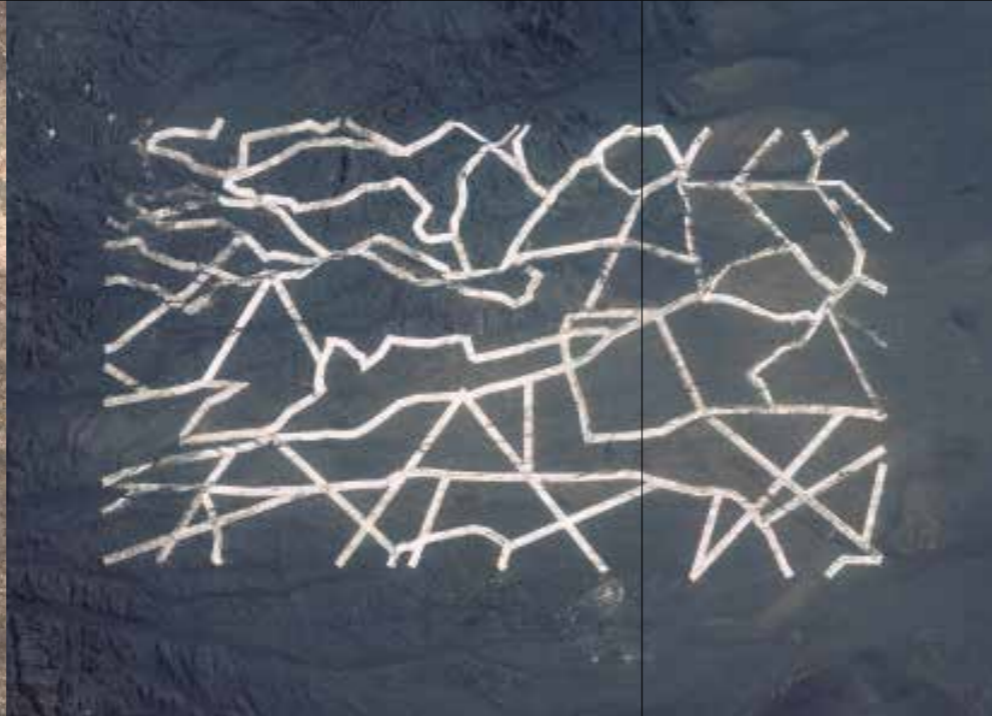
Lygiai taip pat iš priešininkų tikėtės, kad ir jie stengsis neatskleisti kortų. Šiuo atveju – tokios žaidimo taisyklės. Tam tikrais atvejais mes suvokiame, kad siekiant ilgalaikių tikslų šiek tiek paslapties reikia. Taip yra ir viešajame gyvenime. Kiek karinių konfliktų užglaistoma „slaptomis taikos derybomis“, kiek darbų išsaugoma „slaptais verslo susitarimais“.

Galų gale visada susikirs slaptumo poreikis su nepasitikėjimu juo. Labai dažnai tie, kurie garsiai reikalauja skaidrumo viešajame gyvenime, labiausiai trokšta privatumo asmeniniame. Kad ir kaip nenorėtume to pripažinti, paslaptys ir slaptumas – reikšmingi mūsų visuomenės elementai.

Kasdiniame gyvenime tai reiškia, kad paprastam žmogui iš gatvės didžiama šių laikų pasaulio neprieinama.

Bet, žinoma, tai nereiškia, kad mums tai turi patikti! Tad jeigu jums kada knietėjo stumtelėti uždarytas duris, žvilgtelėti už kokios uždangos ar iš širdies supykde užrašas „Eiti draudžiama“, ši knyga – kaip tik jums.

Čia aprašoma 100 vietovių, kurios daugiau ar mažiau yra viešos, bet realiai neprieinamos. Priežastys, dėl ko jos uždaros, skirtingos, tačiau visos kartu jos tarsi iliustruoja kovą tarp to, ką norėtume žinoti, ir to, ką ir kiek mums atskleisti nori kiti.

Į vienas nepateksime dėl jose vykdomos specifinės veiklos – ten gali būti apmokomi būsimeji šnipai ar saugoma daugybė duomenų apie tai, ką kasdien veikiame prisijungę prie interneto. Yra tokių slaptų objektų, kad net jų egzistavimo niekas nepatvirtina arba nežinoma, kur tiksliai jie yra. Kitur patekti draudžiama iš saugumo paskatų – pavyzdžiui, kambarys, kur laikomi britų karališkieji deimantai, arba tokie kambariai, kuriuose pavojinga lankytis (ar norėtumėte į vienos dienos ekskursiją po vadinamąją Gyvačių salą?). Kitos saugo istorines paslaptis, kaip antai legendinio Gintaro kambario, tiesiog pranykusio nuo Žemės paviršiaus, ar Čingischano

kapo, kurio užsakytojas įsakė pačiomis žiauriausiomis priemonėmis sergėti kapavietės vietą. Vieną vietovę – didįjį Ramiojo vandenyno šiukšlių ruožą – galima būtų pavadinti didele purvina paslaptimi. Tai nuolat didėjantis sąvartynas gamtoje, apie kurį nenori kalbėti pasaulio galingieji.

Jei šventai tikite, kad turite teisę viską žinoti, ar esate šiaip smalsi asmenybė, šiuose puslapiuose galėsite leisti į pačius slapčiausius, sunkiausiai pasiekiamus ar akyliausiai saugomus pasaulio kampelius (tiesa, jų gali būti ir dar paslaptingesnių, apie kuriuos mes nė nenučiuokiamė!). O kur dar proga žvilgtelėti į Tora Boros urvus, sužinoti apie CŽV būstinę ar apsilankyti Anglijos

banko saugyklose – ir visa tai nepakilus nuo patogios supamosios kėdės?

Kelionę pradėsime giliai po Ramiojo vandenyno bangomis, nersime prie povandeninio laivo skenduolio, simbolizuojančio klastingus Šaltojo karo veiksmus. Nuo ten pamažu keliausime vis labiau į Rytus aplink pasaulį, stabtelėdami tokiose nepalyginamose vietose kaip Vašingtonas, Vatikano archyvai, urvas Šiaurės Korėjoje ar palydovų stotis Australijos platybėse. Nesvarbu, kas verčia atskleisti tą ar kitą paslaptį, bet tas atradimo procesas labai malonus. JAV poetas Robertas Frostas puikiai pagavo tą paslapties atskleidimo virpuliuką

tokiose eilėse: „Mes trypiam ratu, vis spėliojam, / o paslaptis visažinė / sau per vidurį sėdi rami.“ Tad įsitaisykite patogiau ir pasiruoškite viso gyvenimo kelionei po tokius kampelius, apie kokius gal nė nenučiuokėte ar bent nesvajojote apsilankyti.

Nagi, stumtelėkite duris. Juk jos praviros...

„Google“ duomenų centras Dalze

VIETA Vasko apygarda, Oregonas, JAV
 ARTIMIAUSIAS MIESTAS Portlandas, Oregonas
 PASLAPTIES ESMĖ Akylai saugomas objektas: pirmasis „Google“ specialiai suprojektuotas ir pastatytas duomenų centras.

„Google“ – viena pirmaujančių pasaulio interneto bendrovių, padedanti kurti šiuolaikinę kultūrą ir uždirbanti kalnus pinigų. Didžiausios pasaulyje paieškos sistemos turėtojai nori užtikrinti daugybės kompiuterinių stočių sklandžią veiklą. Milžiniškas Dalzo duomenų centras statytas ypatingo slaptumo sąlygomis. 600 mln. dolerių atsiėjęs objektas veikia nuo 2006 m.

Kaip žinia, bendrovę „Google“ įsteigė Larry Page'as ir Sergey'us Brinas dar studijuodami Stanfordo universitete, o nuo 1998 m. – privati bendrovė. Jos misija, anot jų pačių, yra „susisteminti pasaulinę informaciją, daryti ją visiems prieinamą ir naudingą“. Pradėjusi veikti kaip paieškos sistema, siekdama savo tikslo „Google“ skilo į programinės įrangos, socialinių tinklų ir kompiuterių operacinių sistemų bendroves.

Nenuostabu, kad bendrovė visai nenori pasakoti apie savo tarnybines stotis pasaulyje, nors numanoma, kad tokių centrų įvairiuose pasaulio kampeliuose ji turi per dešimt, o juose yra daugiau kaip milijonas tarnybinių stočių

Kai „Google“ nutarė statyti pirmąjį centrą pagal autorinį projektą, sklypas palei Kolumbijos upę netoli Dalzo užtvankos pasirodė esąs ne tik tinkamas tokio objekto statyboms – čia įdarbinta ir vietos gyventojų (darbuotojų apie 200), naudojama – ir nemažais kiekiais – visai ekologiška vandens energija. Tokiam centrui kaip „Google“, sunaudojančiam labai daug elektros energijos, galimybė pastatyti aplinkos

neteršiantį objektą puikiai sutapo su bendrovės skelbiamu šūkiu: „Nekenk.“

Duomenų centras, iš pradžių vadintas kodiniu pavadinimu „Projektas O2“, atidarytas itin slaptomis aplinkybėmis – net čia lankęsi žurnalistai turėjo pasirašyti slaptumo susitarimą. Nors nuo tada slaptumo šiek tiek sumažėjo, saugumas – ir paties objekto, ir jame laikomų duomenų – tebėra pirmajam svarbos dalykas.

Elektroninės informacijos vientisumą užtikrina nuolatinė Informacijos saugumo komanda, o patį centrą juosia aukšta tvora, akylai stebima apsaugininkų ir nepailstančių apsaugos kamerų. Gal „Google“ ir siekia, kad informacija būtų prieinama pasauliui, tačiau savo duomenų centrų taip viešinti tikrai nelinkusi.

Kolumbijos upė tiekia vandens energiją

Kreitso kelias

Keturaukščiai aušinimo bokštai tarnybinių stočių saugykloms vėdinti

Stilhedo kelias

Pagrindiniai tarnybinių stočių pastatai

Generatorinė tiekia tarnybiniams stotims energiją

Administracijos pastatas

Mėnulio mėginių laboratorija

VIETA Džonsono kosmoso centras, Teksasas, JAV
ARTIMIAUSIAS MIESTAS Hjustonas, Teksasas
PASLAPTIES ESMĖ Itin saugomas objektas: laboratorijos, pastatytos ir įrengtos Mėnulio mėginiams laikyti ir tirti.

1969–1972 m. nusileidę Mėnulyje „Apollo“ erdvėlaiviai parskraidino į Žemę apie 382 kg neįkainojamų geologinių pavyzdžių. 1300 m² plotą užimanti Mėnulio mėginių laboratorija įsteigta 8-ojo d-mečio gale – buvo numatyta, kad neužterštoje aplinkoje bus nuolat saugojami brangieji akmenys iš Mėnulio, o ne mokslininkai į laboratoriją nebus įleidžiami.

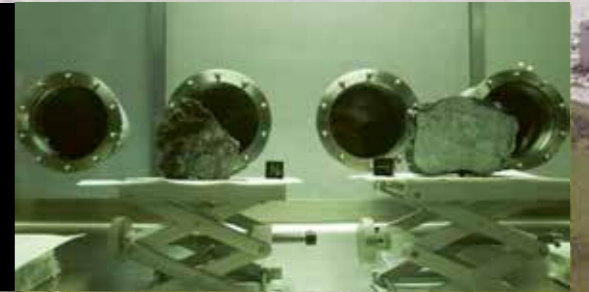
Laboratoriją kasmet aplanko ir mėginius tyrinėja maždaug 100 patikrintų pedagogų ir mokslininkų. Čia yra dviejų rūšių mėginių: tie, kurie duodami mokslininkams tyrinėti ir vėliau gražinami, ir neužterštieji, po atskraidinimo į Žemę taip ir neištrūkę iš NASA globos. Dirbdami su neužterštais mėginiais lankytojai turi laikytis griežčiausių reikalavimų. Atvykę jie turi palikti visus papuošalus ir persirengti nailono kombinezonais (vadinamaisiais triušių kostiumais), užsidėti kepure, apsimaui pirštines ir apsiauti keletą porų botų. Tada jie dar prapučiami oro srove, kad neliktų netyčia teršalų.

Su neužterštais mėginiais dirbama nerūdijančio plieno spintelėse su pritvirtintomis guminėmis pirštinėmis: į jas mokslininkai sukiša rankas, kad tiesiogiai nesiliestų su mėginiu. Į hermetišką spintelę nuolat leidžiamas inertinis azotas, kad pro pirštinių medžiagą prie mėginio netyčia neprasisiskverbtų reaktyvių dujų. Su visais tyrimų įrankiais turi būti atlikta ypatinga valymo procedūra, jie laikomi hermetiškose talpyklose. Vienintelės medžiagos, kurioms leidžiama leistis su

neužterštais mėginiais – nerūdijantysis plienas, aliuminis ir teflonas. Pati laboratorija statyta kruopščiausiai atrenkant statybines medžiagas, kad jos būtų chemiškai neužterštos, joje nuolat veikia naujausias apsaugos sistemos.

Bazės saugykla, kur NASA saugo apie 26 000 neužterštųjų mėginių, turi sunkias duris su dviem kodinėmis spynomis. Mėginiai išnešami per hermetišką kamerą, o kilus uragano pavojui galima užsklęsti ir vandeniui atsparias duris. Saugykla įrengta virš aukščiausios galimos vandens ribos, jei uraganas sukeltų potvynį. Nedaug, bet svarbių mėginių laikoma kitoje slapoje vietovėje – tam atvejui, jei Džonsono kosmoso centrą ištiktų nelaimė. Turint galvoje, kad šie Mėnulio akmenys gali duoti atsakymų į fundamentalius klausimus apie mūsų visatą, nenuostabu, kad jie taip akyklai saugomi.

NEŽEMIŠKI DALYKAI Mėnulio grunto mėginiai, atskraidinti Mėnulyje pabuvusių „Apollo“ erdvėlaivių, saugomi Džonsono kosmoso centro pastate 31N, oficialiai atvėrusiame duris 1979 m. Bazėje yra saugomi mėginiai iš devynių skirtingų Mėnulio tyrinėjimo vietų.

AMŽIŲ AKMUO
 Kairėje: tyrinėjimų laukiantis Džonsono kosmoso centro Mėnulio mėginių laboratorijos eksponatas. Dešinėje: Harrisonas Schmittas 1972 m. – pirmasis ir kol kas vienintelis geologas, vaikščiojęs Mėnulio paviršiumi. Jis ten skrido su paskutine pilotuojama trijų žmonių įgulos misija į Mėnulį – „Apollo 17“.

Pasaulinė sėklų saugykla Svalbarde

VIETA Špicbergenas, Svalbardas, Norvegija
 ARTIMIAUSIAS MIESTAS Longjyrbienas, Svalbardas
 PASLAPTIES ESMĖ Griežtai saugoma vieta: požeminė saugykla, kurioje kaupiamos augalų sėklos iš visos pasaulio.

Planeta nuolat laviruoja ant kokios nors katastrofos slenksčio, todėl daugelis šalių ėmėsi saugos priemonių: pradėjo kaupti augalų (ypač maistinių kultūrų) sėklų pavyzdžius. Jei kokia rūšis staiga dingtų nuo žemės paviršiaus, ji galėtų būti atkurta iš sėklų, saugomų tokiame banke. Svalbardo saugyklą galima pavadinti „visų bankų banku“ – čia laikomi sėklų, sukauptų kitose saugyklose visame pasaulyje, dublikatai.

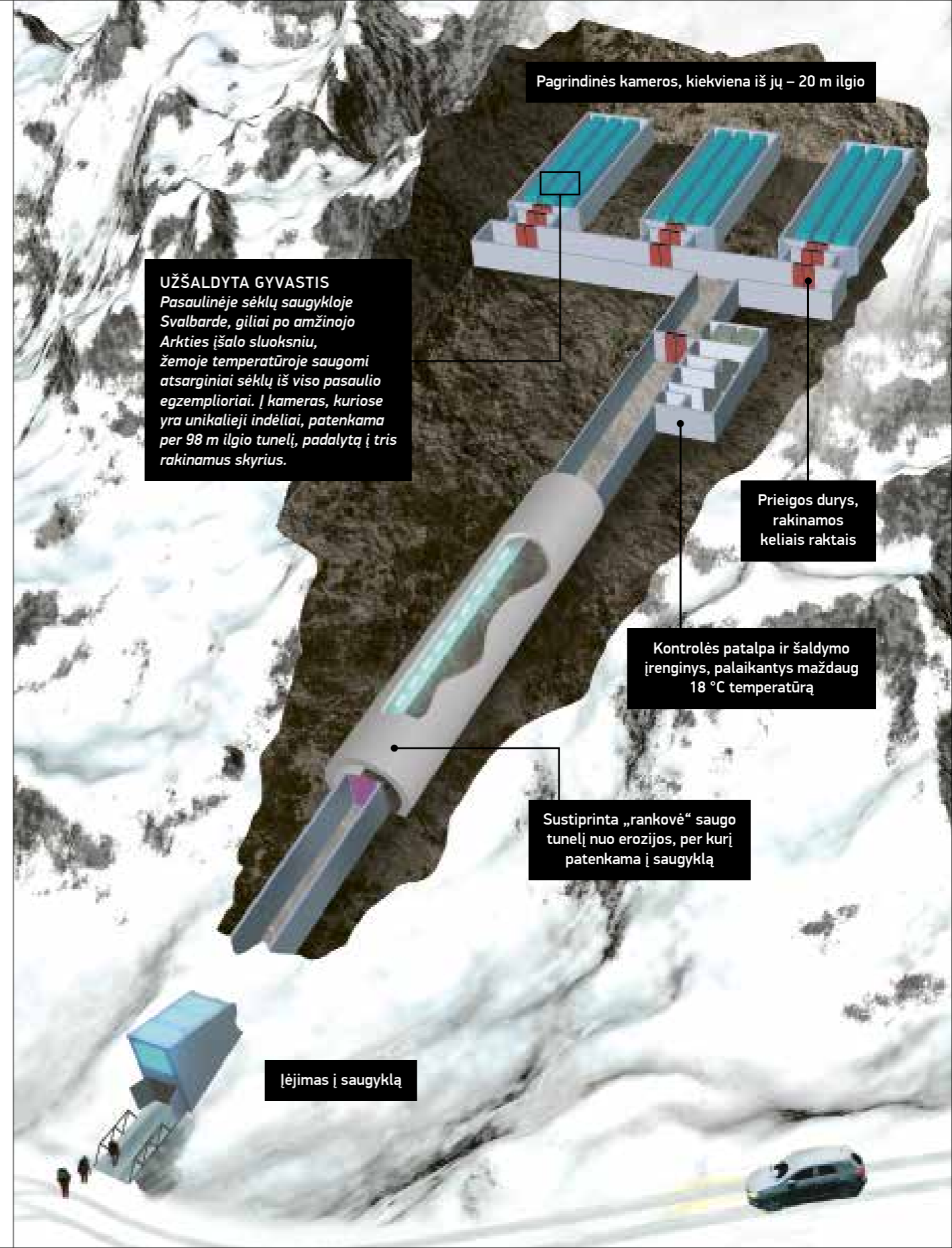
Daug valstybių turi savo sėklų bankus, tačiau neišvengiamai kyla klausimas, kas nutiks, jei katastrofa, kuri gali sunaikinti augalus, pasikėsins ir į juos. Juk branduolinis ginklas ar cunamiai niekam nedaro išimčių! Pasaulinę sėklų saugyklą, esančią 1300 km nuo Šiaurės ašigalio, galima drąsiai pavadinti didžiuoju draudimo liudijimu, saugančiu nuo pasaulinės katastrofos, kuri gali grėsti rūšių įvairovei.

Špicbergenas, kur ir stovi saugykla, – didžiausia Svalbardo salyno, priklausančio Norvegijai, sala. Pati saugykla, kurią sudaro trys pagrindinės kameros, yra 120 m gylyje smiltainio kalne. Vieta be galo nuošali – tai buvo viena iš priežasčių, kodėl pasirinkta ši teritorija. Potencialiems įsibrovėliams būtų sudėtinga patekti net į Svalbardą, ką jau kalbėti apie saugyklą! Šis regionas yra ir vienas ramiausių ir politiškai stabiliausių pasaulyje (be abejo, dėl gana nedidelio gyventojų skaičiaus). Be to, vietovė yra 130 m virš jūros lygio, todėl tikriausiai išliks saugi net ir pradėjus tirpti poliariniams ledynams. Čia taip pat yra menkas tektoninis aktyvumas, o amžinas

įšalas padeda išlaikyti optimalias klimatinės sąlygas sėkloms saugoti.

2008 m. pradėjusi veikti saugykla kainavo beveik 10 mln. JAV dolerių. Ji administruojama pagal susitarimą, kurį pasirašė Norvegijos vyriausybė, Šiaurės genetinių išteklių centras (angl. *Nordic Genetic Resource Centre*) ir Pasaulio maistinių kultūrų įvairovės fondas (angl. *Global Crop Diversity Trust*). Saugyklą finansuoja įvairios nacionalinės vyriausybės ir tarptautinės nevyriausybinių organizacijos. Kaip ir bet kokie kiti bankų depozitai, sėklų pavyzdžiai yra išimtinė indėlininkų nuosavybė, ir nei saugyklos vadovybė, nei Norvegijos vyriausybė neturi į juos jokių teisių. Tiesa, neaišku, kam priklausytų vienos ar kitos šalies depozitas, jei ta šalis dėl kokių nors priežasčių nustotų egzistuoti.

Saugykla projektuota maždaug 1000 metų. Į kameras patenkama 98 m tuneliu, į jį įeinama pro matinio plieno duris. Pats tunelis padalytas į tris atskirus rakinamus skyrius, kiekvienas iš jų vis šaltėsnis. Storos

Pagrindinės kameros, kiekviena iš jų – 20 m ilgio

UŽŠALDYTA GYVASTIS
 Pasaulinėje sėklų saugykloje Svalbarde, giliai po amžinojo Arkties išalo sluoksniu, žemoje temperatūroje saugomi atsarginiai sėklų iš viso pasaulio egzemplioriai. Į kameras, kuriose yra unikalieji indėliai, patenkama per 98 m ilgio tunelį, padalytą į tris rakinamus skyrius.

Prieigos durys, rakinamos keliais raktais

Kontrolės patalpa ir šaldymo įrenginys, palaikantys maždaug 18 °C temperatūrą

Sustiprinta „rankovė“ saugo tunelį nuo erozijos, per kurią patenkama į saugyklą

Įėjimas į saugyklą

Černobylio apsaugos zona

VIETA Kijevo sritis, Ukraina
ARTIMIAUSIAS MIESTAS
Kijevas
PASLAPTIES ESMĖ Ribota
prieiga: teritorija, kurioje
įvyko didžiausia pasaulyje
branduolinė avarija.

1986 m. Černobylio atominėje elektrinėje įvyko baisiausia nelaimė per visą branduolinės energetikos istoriją. Apsaugos zona, kartais vadinama „Negyvenama zona“ arba tiesiog „Zona“, aprėpia plotą 30 km spinduliu apie sprogusį reaktorių. Paprastai į ją patekti draudžiama, tačiau nedidelė mokslininkų grupė ir toliau stebi tragedijos padarinius.

Černobylio atominė elektrinė netoli Ukrainos sienos su Baltarusija pradėta statyti 1970 m. Tuo metu Ukraina buvo viena iš respublikų, įėjusių į Sovietų Sąjungos sudėtį, ir elektrinė oficialiai pavadinta V. Lenino vardu. Tuo pat metu buvo pastatytas ištisas miestas Pripetė, skirtas elektrinės darbuotojams ir jų šeimoms. Pirmasis reaktorių pradėtas eksploatuoti 1977 m., iki 1983 m. paleisti dar trys. Buvo statomi du nauji, tačiau 1986 m. balandžio 26 d. įvyko katastrofa.

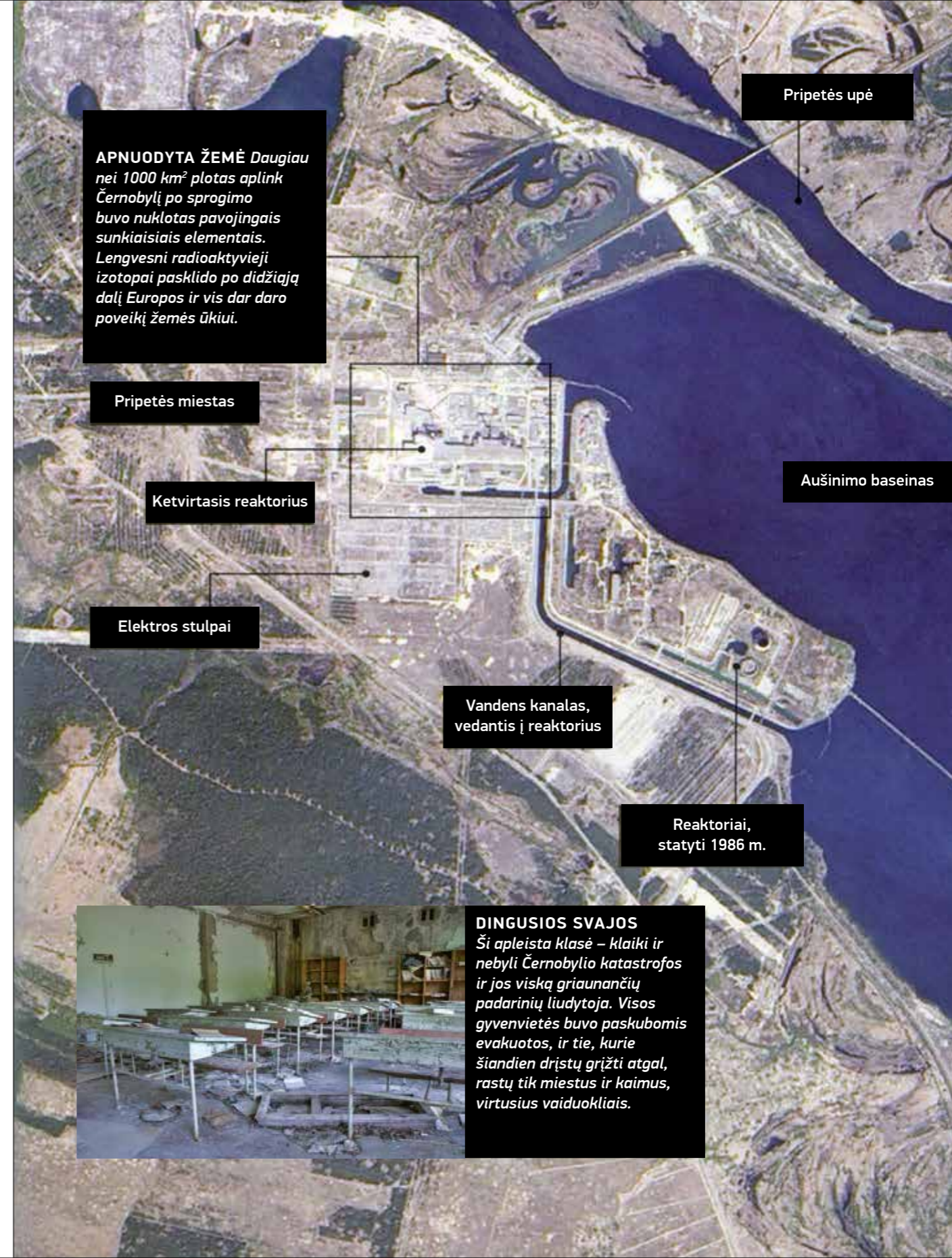
Iki tos dienos keturi Černobylio reaktoriai gamino apie 10 % Ukrainos elektros energijos. Tačiau ir anksčiau elektrinėje būta nelaimių: 1982 m. avariją patyrė pirmasis reaktorių, pasklido radioaktyviosios medžiagos. Ją komunistinis Maskvos režimas nuslėpė. Tačiau šio incidento negalima net lyginti su tuo, kas nutiko ketvirtajam reaktoriui tą balandžio šeštadienį. Galios šuolis sukėlė jo viduje seriją sprogimų, grafitas, naudotas neutronams lėtinti, užsidegė. Didžiuliai radioaktyviųjų dūmų debesys pakilo į dangų virš visos Europos, daugiausia nuodingų kritulių teko Baltarusijai. Milžiniški radionuklidų kiekiai buvo išmetami į aplinką dešimt dienų po avarijos, ir manoma,

kad bent 200 000 km² Europoje buvo daugiau ar mažiau užteršta.

Maskvos valdžia pirmiausia siekė nuslėpti krizę. 53 000 Pripetės gyventojų buvo evakuoti tik kitą dieną, žinia apie avariją pranešta pirmadienį – ši televizijos informacija truko mažiau nei 30 sek. Ilgalaičius Černobylio įvykių padarinius sunku apskaičiuoti. Sovietų šaltiniai nurodė, kad dėl avarijos žuvo tik 31 žmogus, tačiau kiti sveikatos ekspertai mano, jog iš tiesų nuo vėžio, išprovokavus radioaktyviųjų kritulių, galėjo mirti dešimtys tūkstančių.

Sovietų vyriausybė patyrė didžiulį nuostolių. Pavojaingas teritorijas bandyta valyti, iš jų turėjo būti išskeldinta daugiau nei 350 000 žmonių. Žemės ir miškų ūkis aplink Černobylią buvo nusiaubtas, 800 000 ha dirbamos žemės ir 700 000 ha miškų tapo nebetinkami apdirbti ir naudoti. Kai kurių ekspertų skaičiavimais, avarija padarė šimtus milijonų dolerių nuostolių per metus ir paspartino SSRS ekonomikos žlugimą.

Ketvirtasis reaktorių paskubomis buvo uždengtas betono ir plieno sarkofagu. Kai

APNUODYTA ŽEMĖ Daugiau nei 1000 km² plotas aplink Černobylią po sprogimo buvo nuklotas pavojingais sunkiaisiais elementais. Lengvesni radioaktyvieji izotopai pasklido po didžiąją dalį Europos ir vis dar daro poveikį žemės ūkiui.

Pripetės miestas

Ketvirtasis reaktorių

Elektros stulpai

Vandens kanalas,
vedantis į reaktorių

Reaktoriai,
statyti 1986 m.

Aušinimo baseinas

Pripetės upė

DINGUSIOS SVAJOS

Ši apleista klasė – klaiki ir nebyli Černobylio katastrofos ir jos viską griaušančių padarinių liudytoja. Visos gyvenvietės buvo paskubomis evakuotos, ir tie, kurie šiandien drįstų grįžti atgal, rastų tik miestus ir kaimus, virtusius vaiduokliais.